

Educació musical i multiculturalisme

Jesús Martínez Vargas
PROFESSOR DE MÚSICA

1

MULTICULTURALISME és un concepte relativament nou per parlar d'un fenomen certament vell com és la barreja i coexistència de grups humans diferents en un mateix espai. Multiculturalisme com expressió de la diversitat és, per tant, la condició normal de tota cultura: a tota societat sempre trobem grups amb diferents codis culturals.

2

L'arribada d'un gran nombre d'immigrants els darrers anys obliga a l'adopció de mesures per tal de corregir les deficiències que aquests fluxos migratoris ocasionen tant a nivell social com educatiu.

3

En el cas de l'educació musical la perspectiva multicultural encara no s'ha desenvolupat de manera suficient. Pel que fa al currículum de secundària, la presència dels continguts relacionats amb les músiques del món és insignificant: tal i com s'indica al text legal, el bloc de música i societat ens ha de posar en contacte amb altres cultures i, juntament amb el d'expressió musical, és el més indicat per contribuir a una millor educació moral i cívica ja que el treball en grup (un grup cada vegada més multicultural que suposadament interpreta un repertori variat que recull peces de distints estils, èpoques

i cultures) fomenta la relació entre els companys/es. També l'audició de manifestacions musicals d'altres societats i cultures hauria d'afavorir el respecte i obertura de l'alumnat a altres tipus d'expressions.

4

Com assenyala Andrea Giráldez, encara estem lluny d'una generalització de l'aplicació dels principis d'una educació musical multicultural i, tot i que una bona part del professorat té bones intencions, no hem passat de la fase inicial d'ensenyar unes poques cançons de dubtosa autenticitat sense un plantejament més seriós basat en un programa on els estils musicals més representatius de diferents grups culturals estiguin representats de manera més equilibrada.

5

En 1966 Egon Kraus, secretari de la Societat Internacional d'Educació Musical, animava els educadors musicals a considerar la perspectiva multicultural en la seva tasca docent. Els seus suggeriments que feia 40 anys enrere encara es poden considerar actuals.

Per al professor Kraus, es tractava d'incorporar la música de diferents cultures a tots els nivells educatius, replantejant-se els continguts i les estratègies metodològiques relacionades amb l'entrenament auditiu, rítmic i teòric per tal de facilitar la seva incorporació a la feina de l'aula. Al mateix temps, aquest replantejament didàctic obligaria a revisar els llibres de text i els diferents materials per tal d'examinar la presència de prejudicis i actituds racistes. Finalment, s'haurien d'elaborar materials didàctics adequats per al tractament de les diferents músiques del món passant definitivament d'una perspectiva eurocèntrica a la multicultural.

6

Una anàlisi dels nostres llibres de text ens mostra una preocupant absència de continguts multiculturals. Analitzant alguns exemplars de llibres de text de 1r d'ESO agafats a l'atzar (els resultats són idèntics a altres nivells) hem trobat que "El viatge sonor a través del temps" que ens proposa Editorial Teide inclou 43 fragments d'audicions de música clàssica i de pop-rock oc-

cidental i només 2 del que anomenen músiques del món: un tema interpretat per Ladysmith Black Mambazo i un altre de música tradicional negroamericana [sic]. L'altre exemple editorial, en aquest cas Santillana, mostra també una desproporció pareguda entre abundància de músics i estils occidentals i absència d'audicions d'obres musicals africanes, asiàtiques i sud-americanes.

Amb altres continguts es reproduïx la mateixa situació: els únics instruments que apareixen als llibres de text són els de corda, vent i percussió de les nostres formacions i conjunts instrumentals, oblidant que hi ha altres instruments que a altres cultures es classifiquen de manera diferent i s'agrupen de manera distinta. La llista de continguts a revisar inclouria la mateixa definició de música, els elements bàsics del llenguatge musical, les estructures musicals i la història de la música entre d'altres.

7

Els reptes de la ciutadania global ens obliguen a un canvi en els mètodes tradicionals d'ensenyament per tal de reflectir l'actual pluralisme social. La defensa de la diversitat cultural en ajudarà en el camí cap al coneixement de l'altre i la millora de les relacions humanes. Per aconseguir aquest objectiu s'ha d'ajudar els educadors i s'ha d'afavorir en l'alumnat divers la comprensió de les seves pròpies cultures des d'una perspectiva externa com una mena de visió autorreflexiva; al mateix temps, hem de proporcionar autoestima a l'alumnat per crear imatges positives de cadascú a l'aula.

L'educació artística contribueix a reforçar la comprensió multicultural perquè a través del coneixement de la varietat de músiques es contribueix al coneixement de cada tradició des d'una perspectiva que considera que cap d'elles no és millor ni pitjor sinó

que totes les tradicions tenen valor.

Com diu molt encertadament Natalie Jones Kreutzer: "La preocupació històrica de educació formal con el arte musical occidental, ha llevado el mensaje implícito de que esta es la única tradición de valor a tratar en serio. Estudiando la música de muchos pueblos se sobrepone la implicación tácita de la superioridad de una tradición única y se ayuda a extender la validez a todas. Cuando se hace un esfuerzo por observar las prácticas musicales de los grupos en las aulas, la personalidad individual de los miembros se afirma".

8

Finalment, la qüestió es com s'introdueix la diversitat musical en els nostres plans d'estudi.

En primer lloc, hi ha un dèficit multicultural pel que fa a la formació inicial i a la formació contínua dels educadors musicals. En general, la nostra formació està connectada amb les tradicions musicals europees i ens falten coneixements de les altres cultures musicals.

En segon lloc, hi ha una considerable falta de material especialitzat. Una recerca a la web westmusic.com ens mostra 49 referències sobre material didàctic relacionat amb multiculturalisme musical, això sí, totes elles en anglès. Una enorme oferta si es compara amb la inexistència de propostes didàctiques d'aquest tipus que nosaltres tenim.

En tercer lloc, sens dubte el factor més important de tots és comptar amb la complicitat dels educadors musicals, convençuts de que atendre aquesta diversitat cultural que tenim a les nostres aules és, avui en dia, un dels nostres grans reptes professionals.

BIBLIOGRAFIA

GIRÁLDEZ, Andrea: *Educación musical desde una perspectiva multicultural*: diversas aproximaciones, <http://www.sibertrans.com/trans/transiberia/giraldez.htm> (darrera consulta: Febrer de 2006).

KREUTZER, Natalie Jones: *Multiculturalismo en la educación musical en los Estados Unidos*, <http://www.conservatorianos.com.mx/4kreutzer.htm> (darrera consulta: Febrer de 2006).

KREUTZER, Natalie Jones: *Música para la educación multicultural*, <http://www.conservatorianos.com.mx/indices.htm> (darrera consulta: Febrer de 2006).

MARTÍNEZ VARGAS, Jesús; MASSARA KURTZ, Celia & MENÉNDEZ REDONDO, Mercedes: "La música en el mundo". *CissPraxis. Guía de Música*, (2001), pp. 124/83-124/240.

PRATS, Joaquim & RAVENTÓS, Francesc (dirs.): *Sistemas educativos europeos ¿Crisis o transformación?*, <http://www.es.lacaixa.comunicacions.com/es/pfes.php?idioma=esp&llibre=18> (darrera consulta: febrer de 2006).

PERI ROSSI, Cristina: *Multiculturalismo y tolerancia*, http://www.aulaintercultural.org/article.php3?id_article=147 (darrera consulta: Febrer de 2006).

POWER, Maggie: "Educación intercultural: progresos en Inglaterra". En *La educación intercultural. Un reto en el presente de Europa* (Madrid: Col. Madrid en el mundo, 2002), pp. 67-77.

RELAÑO PASTOR, Eugenia: "Los continuos cambios de la política de inmigración en España", *Migraciones internacionales*, vol. 2 (2004), pp. 110-141.

SARRIBLE, Gabriela: "Definiciones y datos sobre migración internacional y nacional: el caso de España", *Migraciones internacionales*, vol. 1 (2002), pp. 123-146.

SHENAN CAMPBELL, Patricia K.: "La diversidad de culturas y los mundos musicales en las escuelas americanas", *Eufonia. Didáctica de la música*, nº 6 (1997), pp. 7-14 [número monográfico sobre multiculturalisme i música].

WEBS D'INTERÉS

<http://www.aulaintercultural.org/>

http://www.entrecultures.org/04_calidos/diversitat.htm [cançons, danses, activitats i recursos per treballar la diversitat a partir de la música].

<http://www.isme.org/> [web de la International Society for Music Education].

<http://www.es.lacaixa.comunicacions.com/es/pfes.php?idioma=cat> [dins de la col·lecció d'estudis socials de la Fundació la Caixa es poden trobar diversos números dedicats a immigració estrangera i reptes educatius, sistemes educatius europeus, immigració i mercat de treball, etc].

http://www.pch.gc.ca/progs/multi/index_f.cfm [web del Programa canadenc del multiculturalisme].